

BESLUTSPROTOKOLL

Sammanträdesdatum

2024-03-04

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diarienummer: SKR 231219d, Sobona 2023/0079

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 4 mars 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Södertörns Brandförsvarsförbund

Arbetstidsnämndens beslut

Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 5 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens

Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning

Ärendet har beretts av Sobona, Kommunal, Allmänskommunal verksamhet samt AkademikerAlliansen.

Beslutet expedierat 2024-03-15

Ordförande

Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Södertörns Brandförsvarsförbund

Södertörns Brandförsvarsförbund (SBFF) har inkommit med två ansökningar om dispens gällande avvikelse från kollektivavtalets arbetstidsregler. Dispensansökningarna omfattar medarbetare som arbetar med räddningstjänst i utryckningsstyrka och med övriga uppgifter kopplat till förbundets uppdrag vid förbundets heltidsbrandstationer. Ena ansökan gäller enbart personal som tjänstgör enligt AB och den andra ansökan gäller personal som tjänstgör enligt Bilaga R till AB.

Ansökan om dispens från AB § 13 mom. 5 avser sammanlagt 43 personer och omfattar insatsledare och brandingenjörer som tjänstgör enligt AB i funktionerna insatsledare, regional insatsledare och vakthavande befäl.

Ansökan om dispens från Bilaga R till AB omfattar sammanlagt 308 personer enligt följande: 33 styrkeledare, 25 arbetsledare och 250 brandmän inklusive vikarierande brandmän under sommarsemesterperioden.

SBFF är ett kommunalförbund (räddningstjänstförbund) som ansvarar för räddningstjänsten i Botkyrka, Ekerö, Haninge, Huddinge, Nacka, Nynäshamn, Södertälje och Tyresö kommuner. SBFF är indelat i åtta distrikt och har nio heltidsstationer. SBFF ingår i samverkan i ett större räddningsledningssystem där fem räddningstjänstorganisationer har gemensam organisation för larm och ledning av räddningsinsatser. SBFF driver den gemensamma Räddningscentral Öst. SSBF samarbetar även med andra organisationer i den gemensamma räddningsregionen RRÖS som leds av Räddningscentral Mitt.

Utryckningsstyrkan

Utryckningsstyrkan arbetar i fyra skift. I veckorna förläggs arbetstiden med delat dygn uppdelat på tio timmars dagpass eller 14 timmars nattpass. På helgerna tillämpas dygnstjänstgöring. SBFF eftersträvar skiftschema med blandad dag- och nattjänstgöring för att upprätthålla kompetenser och kunna genomföra hela

verksamhetens uppdrag. Man har viss överkapacitet i skiften som ger flexibilitet i bemanningen.

Specialkompetenser i utryckningsstyrka som behöver upprätthållas är exempelvis rökdykare, båtförare, räddningsklättrare, nationell kemresurs, tung räddning, med mera. För att upprätthålla nödvändiga kompetenser används max en vikarie per skiftgrupp.

Ledningsenheterna

SBFF har två ledningsenheter med den operativa funktionen insatsledare i Södertälje och Haninge kommun och en ledningsenhet med de operativa funktionerna regional insatsledare och vakthavande befäl som båda utgår från brandstationen Lindvreten i Huddinge kommun. Medarbetarna vid de fyra ledningsenheterna har kombinationstjänster där utryckningstjänst kombineras med andra arbetsuppgifter som tillsyn och annan myndighetsutövning, utbildningsverksamhet och chefsuppdrag.

Som skäl för SBFF bland annat anfört följande.

- skälen är i huvudsak desamma i bägge ansökningarna.

SBFF har tillämpat samma schema sedan 1993. Verksamhet och schema är därför tätt sammanflätade och har fungerat mycket effektivt. Arbets sättet och modellen med kombinationstjänster är det huvudsakliga skälet till att man inte hunnit ställa om i tid till den 1 februari 2024. En omställningstid på uppskattningsvis tre år bedöms nödvändig, för att fullt ut kunna anpassa verksamheten till de nya reglerna och samtidigt upprätthålla verksamheten. Den nuvarande sammanflätningen mellan kompetenser, roller och verksamhetsförläggning behöver kartläggas och flätas upp under kontrollerade former.

SBFF har påbörjat omställning av verksamheten genom analys av bemanningskvoter och översyn av nuvarande kombinationstjänster som exempelvis brandman/-instruktör, distriktschef/insatsledare, övervägande av ett femte skift med mera. Tid för fortsatt analys, beredning och förankring i både ledning och på politisk nivå är därför nödvändig.

SBFF har lagt ner mycket tid för att ta fram nya scheman anpassade till de nya reglerna, med 20-timmarspass på helgerna. Dessa scheman bedöms dock inte ge den tidigare flexibilitet och därför inte vara tillräckligt bra.

Samtliga medarbetare i utryckningsorganisationen har arbetsuppgifter utöver utryckningsberedskap, såsom tillsyn, rådgivning, intern och extern utbildning. Den minskade flexibiliteten blir tydlig när det gäller att kombinera det operativa uppdraget i utryckningsstyrka med övriga arbetsuppgifter.

SBFF har ställt om delar av instruktörsverksamheten och anställt räddningslärare som delvis kan säkra upp internutbildning och lagstadgade utbildnings- och övningskrav

samt kompetensförsörjning. SBFF bedömer dock att denna åtgärd inte på långt när är tillräcklig för den omställning som behöver göras.

SBFF uppger för att kunna konstruera ett hållbart schema krävs tillskott av medel för bemanning av ytterligare ett skiftlag, schemaplanerare alternativt ett beslut om minskad ambitionsnivå. Ramökning, omfattande nyrekrytering eller ambitions-sänkning är gångbart de närmaste åren då förbundet har ett omfattande sparkrav. Specifika kompetenser kan inte sänkas utan att äventyra säkerheten exempelvis rök- och kemdykning.

SBFF arbetar aktivt med schemaändringar genom dagliga ändringar i schemat som görs dels för att hantera oförutsedda händelser som sjukfrånvaro och vab, dels för att möjliggöra för medarbetare att arbeta med olika uppdrag som inte går att utföra under operativ tid. För ledningspersonalen är utmaningen inte i första hand att planera den tid då de ingår i den uttryckande styrkan utan att planera den arbetstid som läggs på de andra delarna i medarbetarens uppdrag.

SBFF anger att möjligheten till dispens är särskilt angeläget under sommarsemesterperioden eftersom denna är särskilt svår att bemanna.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

SBFF har ansökt om en generell dispens för under ett år för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring enligt nuvarande schema d.v.s. med dygnspass under helger samt under sommarsemesterperioden (juni-augusti).

SBFF har framfört en rad skäl för sin dispensansökan och beskrivit vilka åtgärder som har vidtagits för att kunna förlägga arbetstid enligt de nya reglerna.

SBFF har särskilt pekat på utmaningar att upprätthålla lagstadgad och nödvändig verksamhet utöver beredskaps- och utryckningsverksamheten och att bemanna sommarsemesterperioden med bibehållen kompetensnivå. SBFF har också betonat vikten av att kunna upprätthålla specialkompetenser och samverka med andra aktörer, inklusive samövning med dessa.

Förbundet har särskilt pekat på svårigheterna med att planera den lagstadgade semesterledigheten med bibehållen kompetensnivå.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 februari 2024, beviljat SBFF:s ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden, ovan, beviljar Arbetstidsnämnden dispens under tiden 1 februari 2024 – 30 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för dygnstjänstgöring under helger i grundschema samt för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.